

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Байгалийн нөөц ашиглалтын ил тод байдлын тухай хуулийн төсөл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлд газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байх, иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч байх зарчмыг тогтоосон. Мөн иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар мэдэх эрхтэй гэж заасан нь байгалийн нөөц ашиглалтын мэдээллийг ил тод, хүртээмжтэй, нэгдсэн байдлаар зохицуулах эрх зүйн үндэслэл болж байна.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлагад тулгуурлан Байгалийн нөөц ашиглалтын ил тод байдлын тухай хуулийн төслийг боловсруулсан болно. Тус хуулийн төсөл нь эрдэс баялаг, ус, ой, амьтан, ургамлын нөөц ашиглалттай холбоотой мэдээлэл, тайланг нэгтгэн ил тод болгох, байгалийн нөөц ашиглалтын мэдээллийн нэгдсэн архитектур, нэг цонхны цахим портал, тайлагналын нэг мөр журам, олон талт хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэхэд чиглэж байна.

Хуулийн зорилго нь байгалийн нөөцийг ашиглахад олон нийт хяналт тавих, иргэний мэдэх эрхийг хангах, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэхэд оршино. Энэ хүрээнд мэдээлэл, тайлан олон нийтэд нээлттэй, хүртээмжтэй байх, үнэн зөв, бүрэн байх, харилцан уялдаатай, нэгдмэл байх, олон нийт хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэх, төр өөрт байгаа буюу нийтийн мэдээллийн дэд бүтцээр авах боломжтой мэдээллийг хүн, хуулийн этгээдээс дахин шаардахгүй байх зарчмыг тусгасан.

Хуулийн төсөл 5 бүлэг, 23 зүйлтэйгээр боловсруулагдсан. Төсөлд хуулийн зорилго, үйлчлэх хүрээ, нэр томьёо, зарчим, байгалийн нөөц ашиглалтын нэгдсэн портал, мэдээллийн нууц, мэдээлэл нийлүүлэгчийн эрх, үүрэг, Улсын нэгдсэн тайлан, төрөлжсөн тайлан, тайлангийн зөрүүг хянан шийдвэрлэх журам, Улсын Их Хурал, Засгийн газар, Засаг дарга, Үндэсний зөвлөл, Ажлын алба, санхүүжилт, гомдол, хариуцлагын зохицуулалтыг тусгасан. Хуулийн үйлчлэх хүрээнд амьтан, ус, ой, ургамлын нөөц, эрдэс баялгийг ашиглахтай холбоотой энэ хуульд заасан мэдээлэл, тайланг нээлттэй, ил тод болгох харилцаа хамаарна.

Хуулийн төслийн гол шинэчлэл нь байгалийн нөөц ашиглалтын мэдээллийн нэгдсэн портал бөгөөд уг портал нь тайлан, мэдээллийг цахимаар хүлээн авах, бүртгэх, хадгалах, боловсруулах, шалгах, нийтлэх, мэдээлэл солилцох

зориулалттай цахим систем байна. Тус портал нь байгалийн нөөцийн, зөвшөөрлийн, шилэн дансны, хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн, татварын болон бусад холбогдох мэдээллийн сантай холбогдож, нэг цонхоор мэдээлэл хүлээн авах, цахим хэлбэрээр баталгаажуулах, төрийн байгууллага мэдээллийг давхар шаардахгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хуулийн төсөлд мэдээллийн нууц, гэрээний ил тод байдлыг тусгайлан зохицуулсан. Байгалийн нөөц ашиглалтын улмаас байгаль орчинд үзүүлсэн сөрөг нөлөөлөл, бохирдол, доройтол, осол, нөхөн сэргээлт, байгалийн нөөц ашигласны төлбөр, хураамж, татвар, эцсийн эзэмшигч, эцсийн өмчлөгч, улсын болон орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлсэн орлого, төрийн болон орон нутгийн өмчит этгээдэд төлсөн төлбөр, ногдол ашиг, хандив, тусламж, дэмжлэгийн мэдээллийг байгууллагын нууцад хамааруулахгүй байхаар тусгасан. Мөн гэрээ, хэлэлцээр, тэдгээрийн нэмэлт, өөрчлөлтийг нэгдсэн порталд бүтнээр нь ил тод байршуулна.

Байгалийн нөөц ашиглалтын Улсын нэгдсэн тайлан нь амьтны нөөц ашиглалт, үйлдвэрлэлийн зориулалтаар усны нөөц ашиглалт, ой, түүний дагалт баялгийн нөөц ашиглалт, байгалийн ургамлын нөөц ашиглалт, олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын тайлангаас бүрдэнэ. Үндэсний зөвлөл Ерөнхий сайдын дэргэд олон талт бүтэцтэйгээр ажиллаж, орон тооны Ажлын алба нь мэдээлэл хүлээн авах, Улсын нэгдсэн тайлан боловсруулах, тайлангийн зөрүүг шалгах, санал, зөвлөмж боловсруулах чиг үүрэг хэрэгжүүлнэ.

Хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль болон Ашигт малтмалын тухай, Газрын тосны тухай, Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай, Цөмийн энергийн тухай зэрэг салбарын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах дагалдах хуулийн төслүүдийг боловсруулсан. Эдгээр өөрчлөлтөөр эцсийн өмчлөгч, эцсийн эзэмшигч, өмчлөлийн хэлхээ холбооны зураглал, гэрээ, аудит, байгаль орчны нөхөн сэргээлт, орон нутгийн гэрээ, мэдээлэл, тайланг нэгдсэн порталд хүргүүлэх зохицуулалтыг уялдуулна.

Хуулийн төсөлд Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокуророос санал авахаар 2026 оны 04 дүгээр сарын 30-ны өдрийн УИХ-03/4683, УИХ-03/4684 дугаартай албан бичгүүдийг хүргүүлсэн бөгөөд Улсын дээд шүүхээс хариу ирүүлээгүй болно. Улсын ерөнхий прокурорын болон хуулийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлэхэд ирүүлсэн саналыг тоймлон хуулийн төсөлд тусган ажилласан болно.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар байгалийн нөөц ашиглалтын мэдээлэл нэг эх сурвалжид төвлөрч, гэрээ, зөвшөөрөл, төлбөр, татвар, орлого, эцсийн өмчлөгч, байгаль орчны нөлөөлөл, нөхөн сэргээлт, орон нутгийн гэрээ, хандив, дэмжлэгийн мэдээлэл харилцан уялдаатай, олон нийтэд хүртээмжтэй болно. Энэ нь иргэний мэдэх эрх, олон нийтийн хяналт, орон нутгийн оролцоог нэмэгдүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх, хариуцлагатай хөрөнгө оруулалт, сайн засаглал, байгаль орчны хариуцлагын итгэлцлийг бэхжүүлэхэд бодит хувь нэмэр оруулах юм.